

MISKY STRIEBORNÉ, NÁDOBY VÝBORNÉ

(Ako sa rodí inscenácia)

Výstava, určená pre žiakov stredných škôl, zachytáva tvorivý proces vzniku inscenácie hry Jany Juráňovej *Misky strieborné, nádoby výborné*.

Skúšobný proces trval od 13. januára 2015.

Premiéru mala 2. marca 2015 v Štúdiu 12 v Divadelnom ústave v Bratislave.

Réžia Alena Leľková

Dramaturgia Adriana Totiková

Scéna Juraj Poliak

Kostýmy Dorota Cigánková

Hudba Sisa Michalidesová

Video Martina Slúková

Svetlo Boris Adamčík

Hrajú

Rebeka Poláková ako Adela Ostrolúcka

Zuzana Konečná ako Anička Jurkovičová-Hurbanová

Danica Matušová ako Marína Pišlová-Geržová

Zuzana Porubjaková/Kristína Tóthová ako Antónia Júlia
Sekovičová-Braxatorisová

Ľubo Bukový ako Ján Kalinčiak

Fotografie Milo Fabian

Kurátorka výstavy Adriana Totiková

Grafické riešenie Viera Burešová

Jazyková korektúra Mária Adamčíková

Inscenácia a výstava vznikli v rámci
Roka Ľudovíta Štúra, ktorý vyhlásila
vláda Slovenskej republiky pri príležitosti
200. výročia narodenia Ľudovíta Štúra.

PRVÉ SKÚŠKY

DIVADELNÝ ÚSTAV
BRATISLAVA
THE THEATRE INSTITUTE

1.

2.

3.

4.

5.

1. Trápenie sa s textom

Prvá etapa skúšok divadelnej inscenácie sa nazýva „čítačky“. Hra sa číta mnohokrát, režisérka vysvetľuje významy, dramaturgička opravuje výslovnosť a herci sa trápia. Nie je jednoduché popasovať sa s archaickým textom, neobvyklými slovami a ešte neobvyklejším slovosledom. Po čítačkách bolieva hlava aj hlas.

2. Ideová skúška „ideovka“

Tvorivý tím sa stretáva prvýkrát. Medzi tvorcami, ktorí budú vzájomne spolupracovať, vládne mierne napätie, očakávanie aj ostych. Režisérka predstavuje koncept inscenácie, dramaturgička historicko-spoločenské pozadie hry aj inšpirácie, výtvarníci dávajú kolovať návrhy a herci sa ako interpreti zoznamujú s textom.

3. Autorka na návšteve

Autorka hry Jana Juráňová dôsledne vysvetľuje svoj pohľad na štúrovské obdobie. Herci kladú otázky, odkiaľ prišli nápady na hru, prečo je autorka k mužom nekompromisná, a odkiaľ pochádzajú citáty použité v texte.

4. Osamelí spolupracovníci

Autorka hudby Sisa Michalidesová sa vytráfi zo skúšobne a hrá titulnú skladbu, ktorú zložila po dlhých rozhovoroch s režisérkou. V pozadí sedí scénograf Juraj Poliak, inšpiruje sa samotným priestorom Štúdia 12 a hudbou aj spevom v Sisinom podaní.

5. Radosť z objaveného

Herec Ľubo Bukový zabáva celý tím odvážnou interpretáciou Štúra, hoci bude hrať Kalinčiaka. Ponorí sa do textu tak, že vstáva k oknu a ironicky, s vášňou číta jeho list. Vznikne dlhá diskusia o tom, aký Štúr podľa nás bol.

ZA INŠPIRÁCIOU TREBA CHODIŤ I.

DIVADELNÝ ÚSTAV
BRATISLAVA
THE THEATRE INSTITUTE

6. Deti ako téma aj zdroj inšpirácie

V diskusiách hercov rezonovala ako téma materstvo. Okrem režisérky a scénografa nikto z tímu nemá deti. Rozhodli sa teda konfrontovať s realitou v materskej škôlke.

7. Režisérka – matka

Režisérka Alena Lelková v rozhovore so synom Brunom. Vlastné skúsenosti prináša Alena aj do tvorivého procesu, keď hľadá odpovede na úlohu ženy v 19. storočí a súčasnosti.

8. Stretneme sa pod Devínom

Herci sa s režisérkou stretávajú pod hradom Devín. Keď naň rituálne vystúpili štúrovci, skúsia to aj oni a dajú si vlastné slovanské mená.

ZA INŠPIRÁCIOU TREBA CHODIŤ II.

DIVADELNÝ ÚSTAV
BRATISLAVA
THE THEATRE INSTITUTE

9.

10.

11.

9. Nitra, milá Nitra

Pri tvorbe videomateriálu pre inscenáciu herci porušili zákaz výstupu na hradnú skalu Devína, aby zrekonštruovali stretnutie „otcov národa“ a zaspievali pri tom pieseň Nitra, milá Nitra.

10. Dlhé rozhovory

Pri práci na texte aj v priestore prebiehajú najdlhšie rozhovory medzi režisérkou a dramaturgičkou Adrianou Totikovou.

11. Dokumentaristka v akcii

Pri výstupe na Devín točila hercov dokumentaristka Martina Sfúková a fotili si ich okolití turisti. Dodnes nevedno, či obdivne alebo preto, že to chceli nahlásiť Zelenej hliadke. Umenie či ochrana prírody? V záujme hodnovernosti sa tvorcovia na pár minút priklonili k tomu prvému, ale psst!

PRENIEST' TEXT DO PRIESTORU

DIVADELNÝ ÚSTAV
BRATISLAVA
THE THEATRE INSTITUTE

12.

13.

14.

15.

16.

12. Pri hereckej práci sa treba zašpiniť

Herečka Rebeka Poláková experimentuje s krvou a papierom na provizórnom stojane. Hľadá výtvarné stvárnenie pre revolúciu v roku 1848.

13. Zeminy, kvety a papier, to je všetko, čo vám dám

Režisérka Alena Leľková rada experimentuje a hrá sa s materiálom. Skôr než k stavbe javiskových situácií pristúpila k vlastnému výskumu základných materiálov, ktoré so scénografom pre inscenáciu vybrali.

14. Akčný scénograf v priestore

Nadšený výtvarník Juraj Poliak preberá iniciatívu, vstupuje k herečkám na javisko a vymýšľa, ako vytvoriť portréty štúrovcov z piesku a v priamom prenose. Výsledok: misia nemožná.

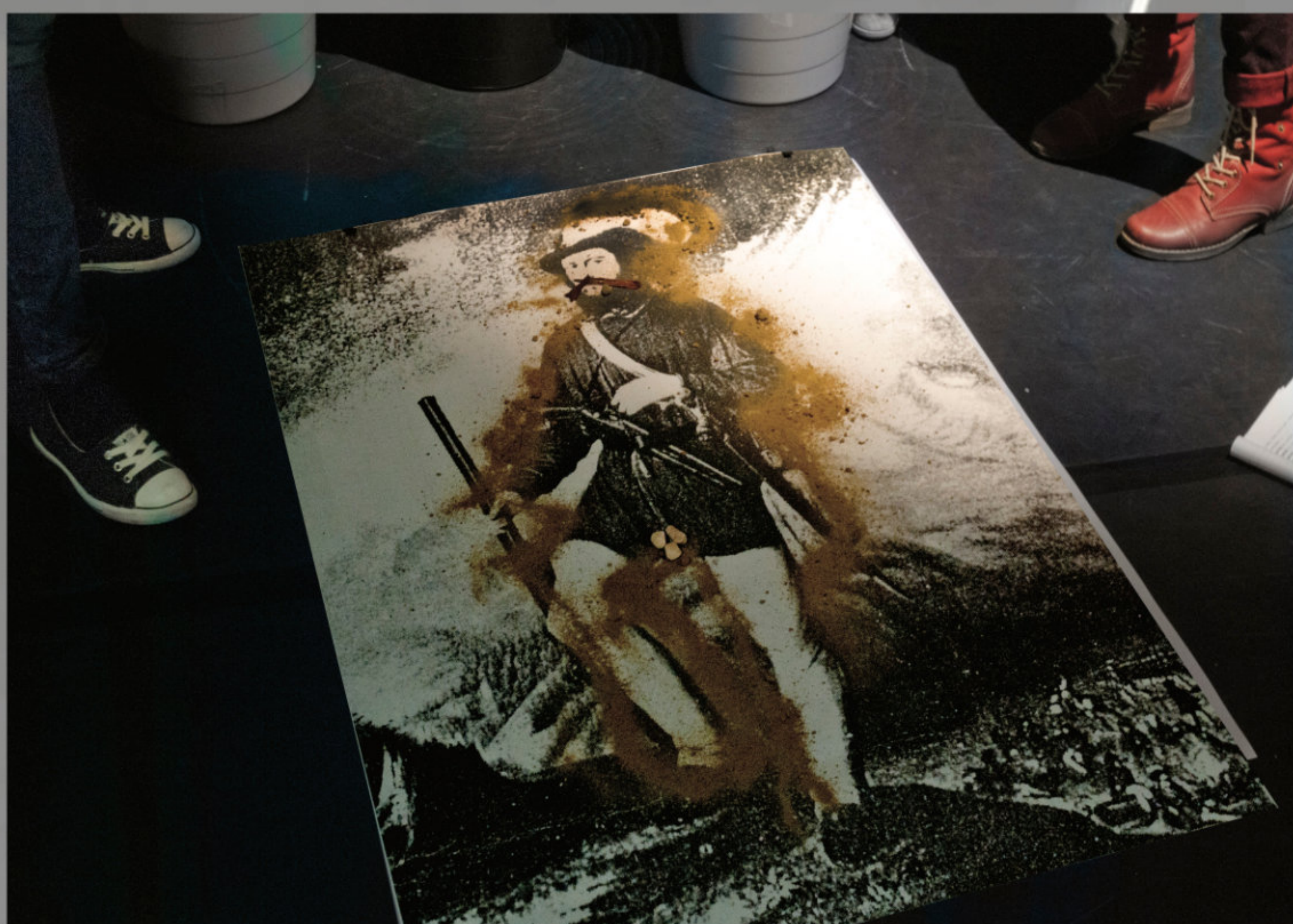
15. Toto je môj dom

Herečka Kristína Tóthová pracuje na zadaní vytvoriť hereckú etudu Domov a záhradka Antónie Sekovičovej, manželky Andreja Sládkoviča. Kombinuje zadané materiály, spája si ich s textom, ale tuší, že to ešte nie je ono.

16. Jurko, ale toto si pekne spravil!

V sále Štúdia 12 vládne tvorivý neporiadok. Bez kávy, minerálok a sladkostí sa skúšanie nezaobíde. Pred upratovaním má prednosť obdiv ku grafickým spracovaniam štúrovských mužov, ktoré práve priniesol výtvarník Juraj Poliak. Napokon pauza padne vždy vhod. Najmä, ak ju zapálení režiséri a režisérky nedávajú často.

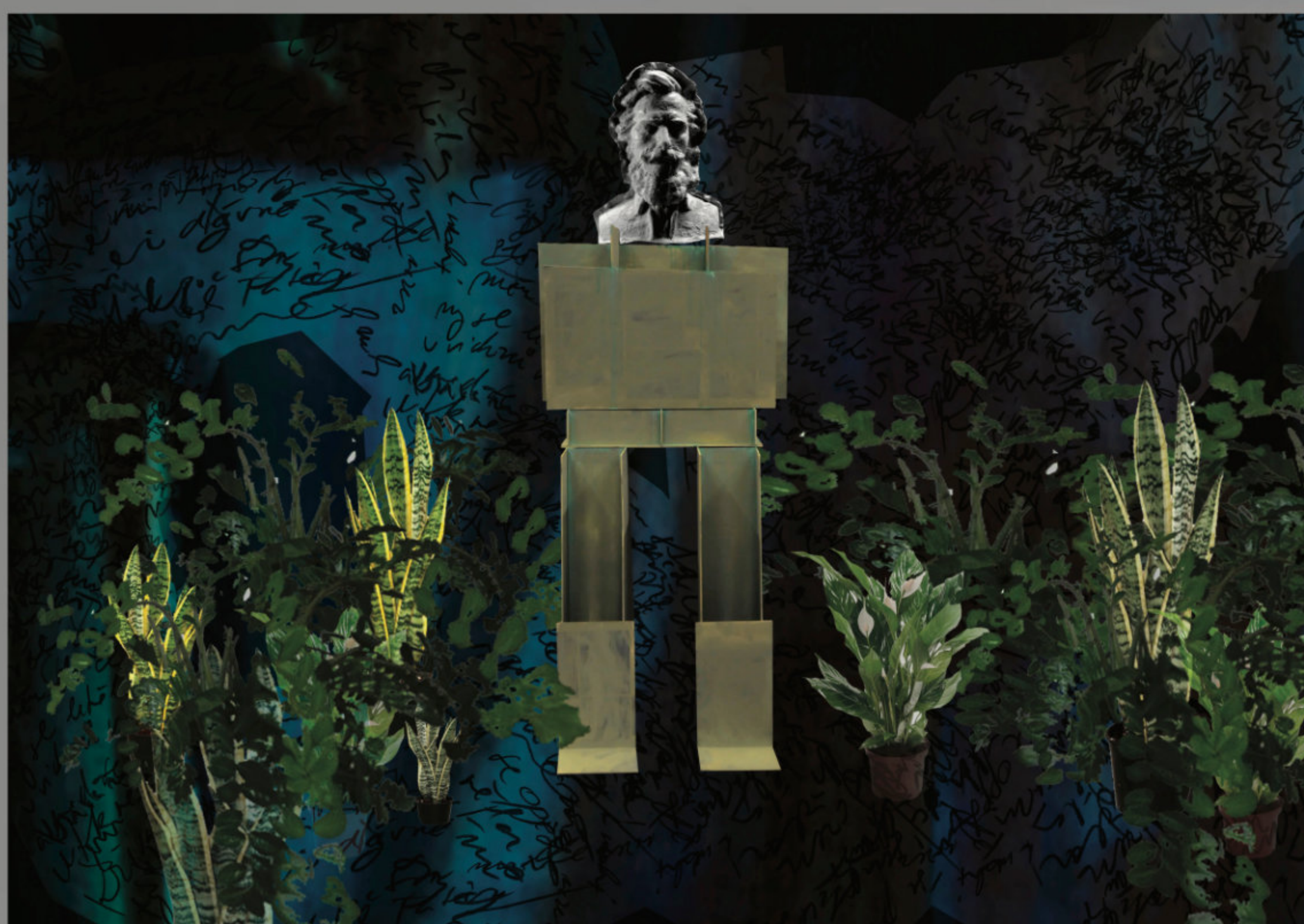
NÁVRHY SCÉNY

Scénu tvoril Juraj Poliak cez objekty, ktoré existujúci priestor Štúdia 12 dopĺňajú. Vychádzal z inšpirácie Divadelného ústavu, kde pracovníci milujú kvety a archivujú minulosť. Na scéne sa tak ako analógia zjavuje množstvo črepníkových kvetín a portréty „otcov národa“ ako pomyselná múzejná Štúrova izba.

NÁVRHY SCÉNY

DIVADELNÝ ÚSTAV
BRATISLAVA
THE THEATRE INSTITUTE

17.

18.

19.

20.

17. Rekvizita vstupuje do hry

Živé kvety na scéne a umelé v rukách a na hlavách. Dievčenský veniec, s ktorým má Rebeka Poláková hrať, je nepoddajný a neposlúcha, situáciu musia zahrať znova. Zuzka Konečná v pozadí stabilizuje veniec aspoň pohľadom. No nič, ide sa ešte raz, aj s vencami.

18. Režisérka koordinuje herečky

Herečky si nevedia so situáciou poradiť, preto režisérka vybieha na javisko so scenárom v ruke a ponúka nápady, ako danú časť dialógu zahrať. Herečka Rebeka nesúhlasí a dáva iné riešenie.

19. Pripomienky — súčasť procesu tvorby

Scénograf, dokumentaristka aj režisérka sledujú, ako funguje jeden javiskový obraz, ktorého súčasťou je práca s materiálom aj videoprojekcia. Režisérka vidí, koľko úprav ju spolu s hercami ešte čaká.

20. Skúška je od slova skúšať

Javisko až do premiéry patrí všetkým tvorcom a potom už len hercom. Režisérke napadla myšlienka, ako hereckým konaním doplniť a ozvláštniť situáciu o Štúrovej smrti. Herečka to ide hneď vyskúšať.

SKÚŠKY S KOSTÝMAMI A VO SVETLE

21.

22.

23.

21. Kostýmová skúška

Sukňa pre postavu Maríny Pišlovej bola prídlhá a tak sa ju kostýmová výtvarníčka Dorota Cigánková rozhodla upraviť hneď po kostýmovej skúške a priamo na herečke.

22. Kalinčiak si hľadá svetlo

Počas svetelnej skúšky musia byť herci trpezliví, kým sa nastaví to správne atmosférické svetlo pre danú situáciu, ktoré ich aj presne a viditeľne na javisku zachytí.

23. Štúr na výslni

Nielen herci, ale aj všetky objekty scény musia byť dobre nasvietené. Technik Boris Adamčík upravuje uhol svetla pre bustu Ľudovíta Štúra.

NÁVRHY KOSTÝMOV

DIVADELNÝ ÚSTAV
BRATISLAVA
THE THEATRE INSTITUTE

Výtvarníčka Dorota Cigánková obliekla herečky ako archetypy žien: mladá aristokratka, obdivovaná múza, domáca gazdiná, aktívna hrdinka. Inšpirovala sa aj v dobových odevoch. Postavy sa však nezjavujú v kompletnom oblečení, ale akoby v spodnej bielizni či šatách, ktoré sa ukrývajú pod povrchom.

24. Finalizácia scény

So sukňami či bez? Režisérka uvažuje, či sukne pre stĺpy budú účinkovať aj v konečnej podobe inscenácie. Ak áno, musia im vymyslieť lepšie uchytenia. Sukne zo stĺpov totiž stále padajú.

25. Kalinčiak balil Marínu?

Herci Ľubo Bukový ako Kalinčiak a Danica Matušová ako Marína sa zabávajú počas skúšania a voľne filozofujú, kto všetko mózu Marínu miloval.

27. Veď je to divadlo

Scéna výstupu na Devín sa herečkám veľmi ťažko učila. Dlhो používali na javisku scenáre s textom. Napokon v inscenácii zostali, aj keď herečky už text perfektne ovládajú. Tím sa zhodol na tom, že aj v 19. storočí sa s textami v divadle trápili a občas potrebovali našepkať.

26. Kostýmy – scéna 2 v 1

Veľké tylové sukne, pôvodne scénické prvky, sa na chvíľu stávajú extravagantnými kostýmami štúrovských žien. Nápad vznikol pri tvorbe situácie „obliekania stĺpov“, a tak plnia v inscenácii dvojakú funkciu.

28.

29.

30.

31.

28. Viac energie

„Daná situácia si vyžaduje väčšie nasadenie, predstavte si, akoby to urobili tie ženy, keď obhajovali svojich mužov,“ hovorí režisérka. Herečky vedia, že pri ďalšej skúške sa do toho musia oprieť a vydať zo seba viac energie.

29. – 30. Dajme tam viac bielej, veď hrajú mŕtvolý

Aby sa herci nepotili a bolo im vo svetle dobre vidieť tváre, všetci sa pudrujú. V tomto prípade sa však najprv nalíčili najsvetlejším mejkapom, aby pripomínali mátohy, postavy z druhého sveta. Ženský kontrast vznikol pridaním ostrého červeného rúžu.

31. Hudba vždy podporí atmosféru

Produkčná Mira Dittrich na seba prevzala aj úlohu zvukárky. Pripravuje zvukové stopy podľa posledných úprav, zmeny prichádzajú aj deň pred premiérou. Atmosférickú hudbu striedajú nahrávky štúrovských hlasov, ktoré musia na sekundu presne zaznieť ako reakcie na texty herečiek.

32. – 34. Generálky, všetko akože naostro

Na generálnych skúškach sa všetky zložky spájajú a tím dúfa, že sa zladí. „Odsýpať“ musia nielen herecké akcie, ale aj svetlo, zvuk, musia sedieť kostýmy, fungovať scéna a rekvizity. Akcie sa spresňujú a napätie stúpa. Premiéra je blízko, únava už zasahuje všetkých, a napriek tomu vládne pocit, že treba ešte dotiahnuť milión detailov.

PRED PREMIÉROU

34.

35.

36.

37.

38.

39.

40.

41.

34. Predpremiérová príprava

O hodinu sa začína premiéra. V šatni sa stretli herečky, ktoré sa obdarúvajú malými darčekom – „zlomvážkami pre šťastie“. Danica Matušová má už hotový účes, ešte mejkap, čelenku a kostým. Článok v novinách o inscenácii urobil všetkým dobrú náladu.

35. Netradične pokojná

Režisérkina práca je hotová. Sedí pokojne v kresle v šatni a pozoruje, ako sa herci pripravujú. „Už je to všetko na nich.“

36. Ktovie, či tie fúzy neodpadnú

Ján Kalinčiak nosieval dlhé a výrazné fúzy. Také má prilepené aj herec Ľubo Bukový. Posledná kontrola pred zrkadlom. Vyzerajú, aj sedia, dobre.

37. Viac divákov, než sme čakali

O premiéru je veľký záujem. Aby sa všetci do sály zmestili, produkčná Mira Dittrich použila deky z inej inscenácie a vytvorila dodatočné neformálne sedenie v prvom rade. Hostia, ktorí ozelejú stoličku, získajú niečo iné – hercov počas predstavenia blízko až na dotyk. Pohodlie vymenia za intenzívnejší zážitok. V pozadí fotografie – samotný Štúr umiestnený na klavíri dohliada na všetko.

38. Predpremiérové historky

Kedže sa Kristína Tóthová alternuje v postave Tonky so Zuzanou Porubjakovou, dnešnú premiéru navštívi ako diváčka a hostka, a na druhý deň sa úlohy vymenia. Spolu so scénografom a režisérkou počúvajú šokujúci príbeh. Každý sa snaží pred premiérou uvoľniť, ako vie. Najlepšie je na stres a trému nemyslieť a odpútať svoju pozornosť iným smerom.

39. O 15 minút začíname

Scéna je pripravená, sála uprataná, svetlá svietia, reproduktory pustené. Diváci môžu vojsť do sály.

40. Kým sa zhasne

Štúrovo prísne oko, oko kamery aj oči divákov s napätím očakávajú, aké bude toto nové dielo, ktoré sa prvýkrát naživo predstavi verejnosti.

41. Black and white beauty

Herečky s režisérkou a dramaturgičkou v napätí pár sekúnd pred začiatkom. Niektí sa chmúria, niekto smeje, iní špúli oči. Napätie by sa dalo krájať. Ešte divadelnícky rituál, kopanec pre šťastie, a už herečky vychádzajú na javisko.

42. - 47. Premiéra

Premiéra 2. marca 2015.

Všetko do seba nakoniec presne zapadlo.

48. Klaňačka

Prvý potlesk patrí vždy hercom. Dnes im to vyšlo, diváci reagujú nadšene. A na hercoch je vidno obrovský výdych po výkone.

49.

50.

51.

49. Mediálny záujem

Autorka hry Jana Juráňová poskytuje po premiére rozhovor do televízie. Téma štúrovských žien vyvolala veľký záujem, čomu sa všetci tvorcovia tešia. Bez propagácie to nejde. Potenciálni diváci sa o novej inscenácii musia dozvedieť.

50. Slávnostná recepcia

Vydarenú premiéru treba osláviť. Na recepcii sa zišli blízki tvorcov, kritici, novinári a divadelníci. Riaditeľka Divadelného ústavu Vladislava Fekete ďakuje tvorcom za ich úsilie a gratuluje k výsledku.

51. Spomienková

Archívna fotografia. Šťastný tvorivý tím spolu.